Scris de Mitropolit Antonie Hrapovițki
Joi, 29 August 2019 12:35

Dacă un pom se cunoaște după roadele sale, cu greu s-ar putea găsi în secolul trecut un pom duhovnicesc mai roditor decât Mitropolitul Antonie Hrapovițki, întâiul stătător al Bisericii Ruse din Exil. Mulțimea sfinților ieșiți de sub pulpana sa (Sf. Ioan Maximovici, Sf. Iustin Popovici, Sf. Ilarion Troițki, Sf. Filaret al New York-ului) depune mărturie despre un adevărat făcător de sfinți, înrădăcinat complet în tradiția patristică, un om de rugăciune, un ierarh care a întors învățătura ortodoxă de la erorile scolastico-raționaliste înapoi pe calea ascezei, un monument teologic pe care ucenicii săi nu s-au sfiit să-l pună alături de numele de aur ale Ortodoxiei: Sf. Atanasie, Sf. Grigore Teologul, Sf. Vasile, Sf. Simeon Noul Teolog. Cu atât mai nefericită, deși explicabilă prin „povara vremurilor", este ocultarea deliberată a figurii sale. (De pildă, capitolul doi, „Descoperirea Mitropolitului Antonie", din biografia Sf. Ioan Maximovici, scrisă de Părintele Serafim Rose, apărut în prima ediție, a fost cenzurat din edițiile ulterioare, inclusiv din cea apărută în limba română.)

Articolul pe care îl prezentăm pentru prima dată în traducere românească prezintă într-o manieră edificatoare diferențele dintre Ortodoxie și confesiunile occidentale, punând în același timp în evidență un specific al gândirii sale: legătura dintre dogmă și viață. (Ninel Ganea)

Atunci când răspund la această întrebare mulți ruși educați fac trimitere la rit – însă chiar nu ar trebui să pierdem timpul cu astfel de nonsensuri. Nu cu mult mai aproape de adevăr, pe de alta parte, este o altă opinie, destul de răspândită printre cei un pic mai familiarizați cu teologia. Ei ne vorbesc despre filioque, despre supremația papală și alte doctrine respinse de Ortodoxie, ca și despre învățăturile latine și ortodoxe respinse de protestanți. Reiese că Ortodoxia nu ar avea o substanță specifică a sa, în mod egal străină tuturor confesiunilor occidentale. Dar, pentru că aceste confesiuni s-au născut una din alta, ne putem aștepta ca anumite adevăruri ale lui Hristos să nu fie de găsit în niciuna din ele. O erezie născută dintr-o altă erezie trebuie să păstreze ceva din sursa care i-a dat naștere, dacă nu se întoarce la Biserica Adevărată.

Un răspuns incomplet

Teologii slavofili, în special Homiakov, au fost primii care au tras linia de demarcație între Biserica Adevărată și confesiunile apusene, pe baza nu a unui element dogmatic specific, ci mai degrabă a preferinței generale pentru idealul interior al Ortodoxiei. Aceasta reprezintă contribuția extraordinară a lui Homiakov la teologie, atât pentru Biserică cât și pentru Apusul luminat, care a apreciat-o la fel de mult ca și scriitori religioși ruși. Se vede cel mai bine în faptul că toți teologii europeni prietenoși față de Ortodoxie discută în termenii lui Homiakov, folosind tocmai expresiile sale pentru diferențele confesionale. În mod specific, vechii catolici care au fost atrași de Ortodoxie și care s-au implicat într-o corespondență îndelungată pentru a găsi o cale de a se apropia de noi, merg pe urmele lui Homiakov când prezintă principalele puncte de diferență care, în opinia lor, ne disting de vechii catolici. Și anume, filioque este văzută pe bună dreptate ca o inovație, străină Bisericii care ne cheamă să „să păzim unitatea Duhului întru legătura păcii”, în timp ce transubstanțierea în Împărtășanie este privită ca un împrumut de la teologii apuseni, un împrumut străin de tradiția Bisericii (care vorbeste de prefacere sau preschimbare).

Scurta carte a lui Homiakov („Biserica este Una” și încă alte câteva eseuri) este cea mai populară carte de teologie rusă, atât în rândul învățaților ruși cât și străini. Din acest motiv, nu vom insista asupra ei. Să ne reamintim doar că el face distincție între confesiuni pe baza înțelegerii lor a celei de-a noua clauze a Crezului - adică a învățăturii despre Biserică. Prezentând învățătura ortodoxă despre Adevăr, puternic deformată și aproape pierdută peste tot în Apusul non-ortodox, Homiakov demonstrează cu măiestrie semnificația morală a idealului nostru duhovnicesc, orientarea generală a credinței noastre spre deosebire de confesiunile occidentale care au pierdut unul dintre cele mai sfinte și înălțătoare adevăruri ale creștinismului. Homiakov vede Biserica nu atât ca o autoritate, cât mai degrabă ca o comuniune a sufletelor, care se completează unele pe celelalte prin comuniunea lor mistică cu Hristos, Cel care se revelează pe Sine credincioșilor în iubirea lor reciprocă, în unitatea lor (întruchipată de

Sinoadele Ecumenice). În toate problemele de rânduială a Bisericii, și chiar în însuși procesul de descoperire a adevărului divin – așa cum a fost lăsat de Tradiția Bisericii – el aduce un duh al bucuriei, un duh străin de înrobire, un duh care ne poartă în spațiul nețărmuit al comuniunii cu întreaga lume a credincioșilor, cu toată veșnicia.

Astfel, recunoaștem fără rezerve că Homiakov a înfățișat corect învățătura ortodoxă despre Biserică și a arătat clar valoarea Ortodoxiei prin comparație cu cultele apusene, care au pierdut înțelegerea morală a comuniunii credincioșilor, atât în viață cât și în învățătură, și care au redus Împărăția lui Dumnezeu la nivelul fie al realizării personale, fie la cel al unei organizări externe de tipul unui stat. Cu toate că recunoaștem acest lucru și îi aduce un omagiu lui Homiakov pentru marile sale opere teologice și pastorale, trebuie să precizăm că definiția pe care el o dă Ortodoxiei sau, cu alte cuvinte, definiția creștinismului adevărat, revelat divin, prin comparație cu confesiunile apusene, rămâne incompletă. Este un deziderat mai vechi de-al nostru a o completa.

Teologia Apuseană și Viața Creștină.

În realitate, diferența este mult mai adâncă.

Învățătura despre Biserică este, desigur, foarte importantă, deoarece comuniunea noastră trebuie să fie reînnoită constant în mințile noastre. Dar chiar și lăsând deoparte problema Bisericii, se simte o mare diferență între felul în care se apropie de Dumnezeu un occidental non-ortodox și felul in care o face un ortodox.

Această diferență se face simțită atât în lucrurile importante cât și în cele mai puțin semnificative. Să luăm, de pildă, izvoarele învățăturii din viața noastră duhovnicească. O parte din ele, pe care le studiem în școli sub formă de teologie dogmatică și morală, reprezintă un împrumut de la catolici și protestanți: doar cele mai flagrante erori ale non-ortodocșilor, cunoscute tuturor și condamnate de autoritățile bisericești, au fost eliminate. O altă parte, binecunoscută atât celor educați, cât și celor simpli din vremurile noastre și din trecut, chiar mergând până în secolul al XI-lea și mai devreme, își are originea în rugăciunile noastre, în cântările din slujbele dumnezeiești și în învățăturile morale ale Sfinților Părinți.

Dar se observă un fapt remarcabil! Aproape că nu există nimic în comun între cele două surse.

Teologii certificați nu cunosc Proloagele noastre, cântările noastre dogmatice (stihiri și canoane), Viețile Sfinților – exceptând poate doar cazul în care le cunosc de la biserică, precum niște credincioși obișnuiți, ca iubitori de muzică bisericească, dar nu în calitate de cercetători religioși. Între timp, aceste scrieri slavone voluminoase și stângace reprezintă principala, dacă nu singura, origine și hrană a credinței vii rusești, atât pentru oamenii simpli cât și pentru cei mai educați. Dar teologia oficială nu poate accesa această sursă, nici măcar din pură curiozitate.

Acum să ne îndreptăm privirea spre cei mai buni creștini dintre noi, învățătorii vieții creștine: ieromonahul (Sf.) Ambrozie de la Optina (+1891), Părintele (Sf.) Ioan de Kronstad (1909), Episcopul (Sf.) Teofan Zăvorâtul (+1894). Sub nicio formă ei nu pot fi etichetați drept înguști la minte sau ignoranți. Sunt absolvenți recunoscători ai seminariilor și academiilor noastre, însă încercați să găsiți referințe și împrumuturi de teologie academică în scrierile lor. Cu excepția câtorva exemple răzlețe, nu există nimic de acest fel.

Dați-le munți de tomuri academice pentru a le folosi în învățătura lor. Le vor trata cu respect dar, credeți-mă, nu vor găsi nimic de luat de acolo. Același lucru este valabil și pentru creștinul obișnuit care caută să înțeleagă orice eveniment sau trăire religioasă. Este destul de limpede că teologia noastră academică, fiind construită pe principii occidentale, deși epurată de erorile apusene, este atât de îndepărtată de realitatea spirituală ortodoxă, atât de puțin înrudită cu ea, încât nu doar că este inutilă ca izvor de învățătură, dar nici măcar nu se poate apropia de adevărata viață duhovnicească.

Acest lucru nu s-ar fi putut întâmpla dacă teologia apuseană ar fi fost diferită de Ortodoxie doar în învățăturile ecleziologice. Dar, după cum vedem, confesiunile apusene au schimbat însăși ideea de viață creștină, scopurile spre care ea tinde și condițiile ei.

Povestea a doi învățători

Odată, pe când eram rector al Academiei Teologice, i-am dat unui student înzestrat o temă: să compare și să pună în antiteză învățătura morală a episcopului (Sf.) Teofan cu cea a lui Martensen. Martensen este un predicator protestant respectat, recunoscut ca un teolog moral de prim rang, la care se simte mai puțin decât la alții influența unor greșeli confesionale. Episcopul Teofan este un teolog rus educat, fost rector al Academiei Teologice din St. Petersburg. Știți care a fost concluzia? Cei doi autori înfățișează moralitatea creștină în feluri complet diferite, adesea opuse. Iată un rezumat:

Episcopul Teofan învață cum poate cineva să facă astfel încât viața sa să atingă standardele perfecțiunii creștine, în timp ce episcopul apusean (sit venia verbo) culege din creștinism doar ceea ce se potrivește cu standardele vieții seculare moderne. Adică, primul acceptă creștinismul ca pe o bază veșnică a vieții normale, și cere ca noi să ne schimbăm viguros pe noi înșine, pentru a ne alinia viețile la acest ideal. Celălalt acceptă realitățile vieții seculare moderne ca imuabile și doar unde ele permit ceva variații el sugerează care opțiuni sunt de preferat, din punct de vedere creștin. Primul cheamă la eroism moral, la o viață de luptă. Celălalt alege ce elemente creștine ni se potrivesc nouă cu stilul nostru de viață contemporan. Pentru primul, viața adevărată la care omul este chemat o reprezintă viața veșnică, în timp ce pentru ultimul viața viitoare, cu toate mecanismele sale formatate istoric, nu este altceva decât o idee înălțătoare, nobilă, o idee care contribuie la îmbunătățirea continuă a vieții noastre de aici, de pe pământ.

În diferența dintre acești doi învățători morali se manifestă deosebirea dintre credința ortodoxă și religiile apusene. Una se bazează pe conceptul de desăvârșire creștină sau de sfințenie și evaluează realitatea prezentă din această perspectivă. Cealaltă este înrădăcinată puternic în status quo-ul vieții pământești și încearcă să determine minimul de practică religioasă care permite încă mântuirea – în cazul în care veșnicia există cu adevărat.

Principiul măreț și fundamental

„Acuzați nu o credință falsă, ci atitudinile religioase necorespunzatoare ale Apusului”, vor spune criticii noștri.

Așa este, le vom răspunde. Până acum am fost preocupați cu atitudinile, cu decadența vieții și gândirii religioase apusene. Acum să aruncăm o privire spre principiul măreț pe care l-au pierdut.

Creștinismul reprezintă o căutare a virtuții întinsă pe durata unei vieți. Creștinismul este ca un mărgăritar pentru care neguțătorul cel înțelept din parabola evanghelică a trebuit să-și vândă toate avuțiile sale. Pare că de-a lungul istoriei acest pas, această renunțare la sine, această purtare a crucii, a însemnat lucruri diferite: în timpul vieții pământești a Mântuitorului a însemnat să te alături ucenicilor Săi și să-L urmezi. Mai târziu a însemnat mărturisirea credinței și martiriul. Apoi, din secolul al IV-lea și până în secolul al XX-lea, însingurare și monahism. În

fapt, aceste diverse lucrări nu erau decât mijloace spre un acelasi scop, spre un acelasi țel – obținerea treptată a desăvârșirii duhovnicești pe pământ, a eliberării de patimii, a dobândirii tuturor virtuților – așa acum repetăm în rugăciunea Sf. Efrem, pe care o spunem de nenumărate ori în timpul Marelui Post, cu multe metanii și plecăciuni:

„Doamne și Stăpânul vieții mele, duhul trândăviei, al grijii de multe, al iubirii de stăpânire și al grăirii în deșert nu mi-l da mie. (o metanie) Iar duhul curăției, al gândului smerit, al răbdării și al dragostei, dăruiește-l mie, robului Tău. (o metanie)

Așa Doamne, Împărate, dăruiește-mi ca să-mi văd greșalele mele și să nu osândesc pe fratele meu, că binecuvântat ești în vecii vecilor. Amin. (o metanie)”

„Căci voia lui Dumnezeu aceasta este: sfinţirea voastră”, spune Apostolul. O putem dobândi doar dacă ne-o fixăm pe aceasta ca principal și singur țel al vieții noastre, dacă trăim în vederea sfințeniei.

Acesta este scopul creștinismul adevărat. Aceasta este esența Ortodoxiei prin comparație cu heterodoxia Apusului. Din acest punct de vedere (și, pe cale de consecință, prin natura lor) ereziile orientale, precum monofizitismul și armenii sunt mult mai apropiate de Ortodoxie decât apusenii: ca și noi, ele și-au pus drept scop al vieții creștine desăvârșirea duhovnicească. Dar se deosebesc de noi în învățătura despre condițiile în care poate fi atins acest scop.

Credință ascetică sau pământească?

„Chiar spun creștinii apuseni că nu este nevoie de perfecțiunea morală? Neagă ei ideea că nouă creștinismul ne cere să fim desăvârșiți?”

Nu vor spune asta, dar pentru ei nu aceasta reprezintă esența creștinismului. Mai mult, așa cum văd ei desăvârșirea și mijloacele prin care poate fi atinsă, ei nu vor fi de acord cu noi în niciun punct. Nici măcar nu vor înțelege, fără să mai vorbim de faptul de a fi de acord, că tocmai desăvârșirea morală reprezintă scopul vieții creștine – și nu doar cunoașterea lui Dumnezeu (după cum spun protestanții) sau slujirea Bisericii (romano-catolicii) pentru care, în opinia lor,

Dumnezeu Însuși ne-a dat ca răsplată desăvârșirea morală.

Desăvârșirea morală se câștigă prin eforturi intense și grele, prin luptă interioară, prin privațiuni și mai presus de toate prin smerenie. Un creștin ortodox, în virtutea urmăririi sincere și cu sârguință a rânduielii duhovnicești, participă într-o mare măsură la acea luptă: rânduiala însăși este concepută să ne ușureze omorârea treptată a patimilor și dobândirea desăvârșirii binecuvântate. În această luptă suntem ajutați de slujbele dumnezeiești, de eforturile noastre când ne pregătim pentru Sfânta Împărtășanie, de post și de acea ordine aproape monastică a vieții ortodoxe, prinsă în Tipicul nostru și urmată de strămoșii noștri dinainte de Petru cel Mare și de toți aceia care trăiesc în această tradiție până astăzi.

Pe scurt, credința ortodoxă este o credință ascetică. Gândirea teologică ortodoxă – aceea care nu se află în tratatele scolastice moarte, ci influențează viața noastră și se răspândește printre oameni – este un studiu al căilor de desăvârșire duhovnicească. Ea se manifestă ca atare în slujbele Bisericii noastre prin cuvintele teologice, trimiteri la evenimentele biblice, porunci și aduceri aminte ale Judecății de Apoi.

Toate acestea, desigur, nu sunt străine confesiunilor apusene. Dar ei înțeleg mântuirea ca o răsplată externă dată pentru un număr anume de fapte bune (de asemenea, externe) sau pentru o credință nestrămutată în divinitatea lui Iisus Hristos. Nu au nicio cunoaștere, nici nu sunt interesați de felul în care un suflet ar trebui să se scuture treptat pe sine din sclavia patimilor, sau despre cum ar trebui să mergem din putere în putere pe drumul nostru spre eliberarea de păcat și plinătatea virtuților. Există bineînțeles asceți în Apus, dar viața lor este dominată de o obedință sumbră și absurdă față de vechile reguli și cerințe, pentru care se promite iertarea de păcate și o viitoare viață veșnică. Viața veșnică deja a venit, după cum ne spune Apostolul Ioan, iar comuniunea binecuvântată cu Dumnezeu se obține printr-un ascetism neșovăielnic chiar acum, în cuvintele Sf. Macarie cel Mare. Dar toate acestea sunt necunoscute Apusului.

Această ignoranță devine și mai mare și mai grosolană. Astfel, teologii apuseni contemporani au pierdut înțelesul scopului creștinismului, al motivului pentru care întruparea lui Hristos reprezintă tocmai acest lucru: desăvârșirea morală a omului. Și-au pierdut, ca să spun așa, mințile într-o poveste despre venirea pe pământ a lui Hristos cu scopul de a oferi omenirii, într-un viitor, un soi de fericire – deși El a spus cu toată limpezimea că urmașii Săi trebuie să poarte crucea suferinței, că vor fi în permanență prigoniți de lume, de către propriul lor neam, de copii și chiar de părinți, în special spre sfârșitul vremurilor.

Lucrurile bune spre care privesc credincioșii în „superstiția Progresului” (o vorbă spirituală găsită de S.A. Rachinsky) sunt promise în fapt de Mântuitor pentru o viață viitoare, dar nici latinii nici protestanții nu doresc să accepte acest lucru pentru simplul motiv că, pentru a vorbi pe șleau, ei abia cred în Înviere. Deși cred cu putere în viața fericită de aici și de acum, pe care Apostolii, dimpotrivă, o numesc „abur” (Iacov 4:14). Din acest motiv, Apusul pseudocreștin nu va înțelege și nici nu are cum să o facă, renunțarea la această viață predicată de către creștinism, care ne poruncește să ne luptăm „fiindcă v-aţi dezbrăcat de omul cel vechi, dimpreună cu faptele lui, Şi v-aţi îmbrăcat cu cel nou, care se înnoieşte, spre deplină cunoştinţă, după chipul Celui ce l-a zidit” (Coloseni 3:9-10).

Iubirea și cum putem să o păstrăm

Dar creștinismul este iubirea aproapelui iar iubirea este mila față de suferințe – vor spune bărbații și, în special, femeile moderne – iar ascetismul ar fi o invenție a călugărilor.

Nu voi discuta primul punct după cum a făcut-o odată K. Leontiev. Mai mult, voi recunoaște că dacă iubirea ar fi posibilă fără eforturi duhovnicești, fără luptă interioară, fără fapte exterioare, atunci nimic din toate acestea nu ar fi necesare. Dar iubirea s-a răcit printre oameni tocmai atunci când Luther a început să vorbească în numele lor. Profeția „din pricina înmulţirii fărădelegii, iubirea multora se va răci” s-a adeverit. În absența faptelor exterioare și a luptei interioare, patimile și fărădelegea domnesc, iar unde păcatul conduce, iubirea se răcește iar oamenii încep să se urască unul pe altul (Matei 24:10).

Să ne îndreptăm acum atenția către cel de-al doilea punct. Este foarte adevărat că iubirea se arată cel mai mult în milă, dar îndreptată nu atât spre problemele materiale ale semenilor cât pentru păcătoșenia lor. Această milă este accesibilă doar pentru cineva care își plânge propriile păcate, adică, pentru un nevoitor.

Ascetismul este o invenție a călugărilor... O doamnă din societatea moscovită a exprimat acest punct de vedere chiar cu foarte multă însuflețire: „Întreaga voastră religie este o invenție a clericilor. Nu recunosc decât pe Maica Domnului de la Iveron și pe martirul Trifon. („l’Iverskaya et Triphon le martyr” – ca mai toată nobilimea rusă din secolul al XIX-lea și această doamnă vorbea mai degrabă în franceză decât în rusă). Toate celelalte sunt absurdități”. Aceasta este desigur o dovadă a ignoranței înțelesului pe care îl are ascetismul, din partea păturii educate. Acest concept nu predetermină în general felul nostru de viață. Nu cere nici feciorie, nici post, nici însingurare. Ascetismul sau lupta duhovnicească este o viață dominată de lupta cu sinele, o

viață care ține spre distrugerea propriilor patimi – adulter, curvie, iubirea de sine,dușmănie, invidie, lăcomie, lene, etc. – și umplerea sufletului de duhul fecioriei, smereniei, răbdării și iubirii. Iubirea nu supraviețuiește niciodată ca o virtute de sine stătătoare, ci întotdeauna însoțește și ajută la dobândirea altor trăsături ale sufletului uman, precum cele menționate mai sus.

Desigur, un creștin care dorește să o ia pe calea bună va descoperi că trebuie să se abțină de la distracțiile lumești, să-și smerească trupul și să se roage mult mai mult la Dumnezeu – dar aceste acțiuni nu au nicio valoare ultimă în ochii lui Dumnezeu. Ele au valoare doar pentru noi ca mijloace pentru dobândirea darurilor Duhului. De o mai mare importanță este lupta duhovnicească din interiorul sufletului uman – învinuirea de sine, înjosirea de sine, răbdarea, autoconstrângerea, introspecția, contemplarea Judecății de Apoi și a vieții viitoare, controlul sentimentelor, lupta împotriva gândurilor rele, pocăința și spovedania, mânia împotriva păcatului și a ispitelor, etc. – lucruri total nefamiliare oamenilor moderni învățați, și atât de binecunoscute și clare pentru orice credincios de la sat, din prezent sau din trecut. Tocmai acesta este alfabetul duhovnicesc amintit de Episcopul (Sf.) Tihon din Zadonsk: „Există două tipuri de oameni învățați și înțelepți: unii studiază din cărți la școală, și mulți dintre ei sunt mai puțin inteligenți decât cei simpli și neînvățați deoarece nu cunosc alfabetul creștin; își ascut mintea, corectează și adnotează cuvinte, dar nu doresc să-și îndrepte inimile. Alții care studiază în rugăciune, cu smerenie și sârguință, sunt luminați de Duhul Sfânt și sunt mai înțelepți decât filosofii veacului. Sunt cucernici și sfinți și iubiți de Dumnezeu. Deși nu cunosc alfabetul, înțeleg bine totul. Vorbesc simplu, rudimentar, dar trăiesc frumos și sub bune auspicii. Pe aceștia creștinilor voi să-i imitați.”

Iar aceasta este esența adevăratului creștinism: o luptă de-o viață. Disprețuită de confesiunile occidentale, această luptă este încă în centrul teologiei ortodoxe, care interpretează întreaga revelație divină, toate evenimentele și zicerile din Biblie, în contextul acestor trepte ale desăvârșirii duhovnicești.

Fiind întrupat, umilit și suferind pentru păcatele noastre, Mântuitorul ne-a dat, prin Persoana și comuniunea cu El, o șansă la acest efort duhovnicesc, care reprezintă calea spre mântuirea noastră. Unii îl urmează (Fil. 2:12) voluntar și conștient, trăind o viață duhovnicească. Alții trec prin asta aproape împotriva voinței lor, schimbați de suferințele trimise de Dumnezeu, și de rânduiala Bisericii. Iar alții chiar în preajma morții își revin din greșelile făcute prin pocăință și primesc lumina în viața de apoi. Dar înțelesul efortului creștin rezidă mereu în ascetism, în lucrarea depusă asupra propriului suflet. Aceasta este, de asemenea, și esența teologiei creștine.

Ignoranță vs. Rațiune

Dacă încercăm să descoperim originea tuturor nebuniilor din Apus, acelea care s-au dezvoltat în religie, precum și acelea înrădăcinate în obiceiuri care ne sunt transmise prin „fereastra Europei", vedem că ele provin din ignorarea naturii credinței creștine ca luptă personală pentru auto-desăvârșirea treptată. Un astfel de concept, de pildă, este acela latino-protestant al Răscumpărării ca o răzbunare a Onoarei Divine (un concept care s-a dezvoltat din ideea feudală de onoare cavalerească), jignită o dată de Adam, și care poate fi răscumpărată doar prin vărsarea sângelui fiului Iisus Hristos. O astfel de învățătură materială despre Taine se predică. De asemenea, la fel stau lucrurile și în privința învățăturii lor despre noul instrument al Revelației Divine – Papa de la Roma, oricine se întâmplă să fie el în viața actuală. La fel stau lucrurile și în cazul învățăturii despre îndatoriri și al excesului de zel. În fine, la fel stau lucrurile și în privința dogmei protestante a mântuirii prin credință, care respinge Biserica și structura ei.

În toate aceste erori, creștinismul este văzut ca ceva străin de noi, de mințile și inimile noastre, un soi de înțelegere negociată între noi și Dumnezeu Tatăl, care stipulează, pentru motive necunoscute, să acceptăm anumite afirmații și reguli obscure, și să primim în schimb răsplata mântuirii veșnice.

Pentru a se apăra împotriva acestor obiecții evidente, teologii apuseni au reîntărit învățăturile lor cu privire la presupusa incomprehensibilitate nu doar a naturii lui Dumnezeu, ci chiar și a Legii Divine. Și au căutat – ca scolasticii, ca Luther și chiar ca, în vremurile noastre, Ritschel – să condamne rațiunea ca dușmană a credinței. Asta în timp ce Părinții Bisericii, precum Sf. Vasile cel Mare și Sf. Isaac Sirul, văd dușmanul credinței nu în rațiune, ci mai degrabă în prostia umană, neglijență, ușurătate și încăpățânare.

Valorile morale reinterpretate

Trecând de la erorile religioase la valorile morale ale Apusului, vedem în unele dintre ele exact opusul poruncilor creștine. Aceste deformări sunt atât de înrădăcinate în fundația vieții sociale și personale apusene încât nici măcar marile tulburări care au distrus altarele și tronurile creștine nu au afectat aceste prejudecăți brutale și sălbatice. Astfel, Domnul ne cere să iertăm dar moralitatea apuseană ne cere să răzbunăm și să vărsăm sânge. Domnul ne cere să ne gândim la noi ca la niște mari păcătoși dar Apusul pune „stima de sine" deasupra a orice. Domnul ne cheamă să ne bucurăm și să fim fericiți când suntem persecutați și izgoniți, dar Apusul caută „satisfacerea onoarei". Pentru Domnul și Apostolii Săi mândria este un păcat demonic dar pentru Apus este ceva nobil.

Cel mai de jos cerșetor rus, sau chiar și un primitiv pe jumătate credincios, un convertit recent care nu a renunțat încă definitiv la practicile sale păgâne, poate distinge mai bine între bine și rău decât autoritățile morale ale culturii apusene vechi și milenare, o îngrămădire jalnică de resturi de creștinism cu iluzii de antichitate.

Iar motivul pentru toate aceste nebunii constă în eșecul de a distinge adevărul simplu: creștinismul este o religie ascetică, o învățătură asupra eliberării treptate de patimi, a mijloacelor și condițiilor de dobândire treptată a virtuților, condiții atât interne, adică lupta personală, cât și externe, adică învățături dogmatice și Taine umplute de har, toate având un singur țel: să vindece păcătoșenia umană și să ne ducă la desăvârșire.

Traducere și adaptare din engleză: Ninel Ganea. Text revizuit de Dan Cristian Comănescu